

בין גל לגל

עלון שדות ים 1917, כו חשוון תשפא, 13.11.2020 - גיליון ליום השנה לחנה סנש

"עליה לקיסריה"

הס, יפסקו הקולות,
מעבר לים החולות,
בחוף הקרוב המוכר,
בחוף הזהב היקר
בית מולדת רומז.

בצעד עקש ועולז
נלכה בתוך עם לוטז
בלי קול נגינה ודבר
לקראת העתיד-העבר, -
קיסריה.

ורק בבואנו אל עיר החורבות
חרש נלחש מלים אחדות:
הננו, חזרנו.
וחרש תשיב דממת אבנים:
חכינו לכם אלפיים שנים.

(שדות ים, 1941)

קול קרא והלכתי... חנוכת בית חנה סנש

בשעה טובה אנחנו שמחים לבשר על השלמת מלאכת השיפוץ והשדרוג של בית חנה סנש המחודש.

שלושה גופים מרכזיים לקחו חלק משמעותי בשיפוצו וחידושו של בית זה: המועצה לשימור אתרי מורשת בישראל, המשרד למורשת וירושלים וקיבוץ ושדות ים. חברי העמותה להנצחת חנה סנש (רובם חברי שדות ים) יזמו את המהלך לשדרוג הבית והפיכתו למרכז מכובד. יותר מ 10 שנים "התגלגל" הטיפול בנושא.

גילי אמיר, חבר העמותה מראשיתה, היה בין מובילי התהליך וכשסוף סוף נחתמו החוזים והתחלנו בעבודת השיפוץ נרתם גילי במרץ ובנכונות ללוות את כל שלבי הביצוע כפרויקטור מטעמנו, העבודה הייתה מסובכת ולוותר בהמון תקלות וקשיים בלתי צפויים. בזכות עבודתו המסורה והבלתי מתפשרת של גילי הגענו היום לרגע הפתיחה כש"המוצר המוגמר" מרשים ביותר. על כך תודתנו הגדולה. אדוה פלגי, שהייתה שותפה להקמת העמותה, וכיום מנהלת אותה, הייתה אף היא בין מובילי הרעיון ולקחה חלק בשיבות ובמאבקים עם הגופים השונים עד לחתימת על ההסכמים שאפשרו את התחלת העבודה. תודה לה ותודה לכל חברי העמותה שלא וויתרו על החלום – הקמת מרכז מבקרים ומרכז מורשת והנצחה לחנה סנש וחבריה לשליחות. תערוכת הקבע החדשה עוצבה על ידי סטודיו "הטחנה לעיצוב". אוצרי התערוכה שונית גל, ודודי וגמן, שניהם יוצאי שדות ים וחברים בהנהלת העמותה. עבודת הפיתוח הסביבתי הירוק ומשובב הנפש בוצעה על ידי צוות הנוי החרוץ והכישורני שלנו. כל הכבוד ותודה גדולה.

הבית שהרחיב את תכניו כולל אודיטוריום ובו יוקרן סרט השופך אור על אישיותה וסיפור חייה של חנה (בשלב זה יוקרן הסרט הישן ובשנה הבאה יופק סרט דוקומנטרי חדש ע"י אחד מיוצרי הדוקו הטובים בארץ). האגף הדרומי אף הוא שופץ ותערוכת צילומים מהעבר והמורשת של הקיבוץ כבר תלויה על הקירות. כמו כן על הבמה מסך גדול וכל ציוד ההגברה הנדרש לקיום אירועים ומופעים כפי שהיה לפני שנים.

נפלה בחלקי הזכות לנהל את שני המוזיאונים. בית חנה סנש ומוזיאון אוצרות קיסריה. הכוונה והשאיפה שלי ובשיתוף עם התרבות להפוך את המקום למרכז תרבותי שוקק לשדות ים ומבקרים רבים מהארץ ומהעולם. רחלי שוחט התבקשה ונענתה לקחת את התפקיד האדמיניסטרטיבי (בהתנדבות) הכולל שיווק, מענה טלפוני, קבלת קהל ועוד. בשל מגבלות הקורונה, נקיים השבוע פתיחה צנועה בהתאם לכללים ובאביב הקרוב, שנקווה שיהיה נקי ממגיפות, נקיים טקס רשמי בהשתתפות חברי הקיבוץ ואורחים.

אנחנו מתנצלים על שאיננו יכולים להזמין את חברי הקיבוץ לקחת חלק בטקס הצנוע לחנוכת הבית שכן בשל מגבלות הקורונה ייקחו חלק בטקס 20 איש בלבד. הטקס יצולם וישודר לחברים בערוץ הפנימי. הטקס יתקיים ביום שישי 6.11.2020 על במת בית חנה, במלאת 76 שנים להירצחה של חנה.

החל מה-8/11 ניתן יהיה לבקר במקום, בשלב זה בתיאום טלפוני איתי (052-8795084) או עם רחלי (052-8795081) כמובן בהתאם לכללים הנהוגים בתקופה זו.

**שיהיה לכולנו בשעה טובה.
צביה סברייגו**

נטיא המדינה

ירושלים, ז' בחשוון תשפ"א
25 באוקטובר 2020

ברכתו של נטיא המדינה לכבוד טקס חנוכת בית חנה סנש המחודש:

חברות וחברי קיבוץ שדות ים,

ברצוני לברך אתכם עם חנוכת משכנו החדש של בית חנה סנש, המוקדש להנצחתה של הלוחמת האמיצה שנפלה על אדמת אירופה, במהלך פעולה נועזת נגד האויב הנאצי.

דמותה של סנש מבטאת מזיגה יוצאת דופן של עוז רוח מצד אחד ושל הומניזם רגיש וקשוב מצד אחר. של "אשרי הגפרור שנשרף והצית להבות" מזה, ושל "אלי, אלי, שלא ייגמר לעולם" מזה. סיפוריה של סנש מצטרף לאחד מהפרקים המפוארים ביותר של תולדות עמנו – סיפור על ציונות של הדר ושל כבוד, של אצילות ושל מסירות נפש. אין מעשה ראוי מאשר שימור זכרה של סנש, והנחלתו לדורות הבאים, בקיבוץ שלה, קיבוץ שדות ים.

יהי זכרם של חנה סנש, וכל גיבורי ישראל שנפלו בפעולתם למען הצלת עמנו ונגד הצורר הנאצי, חרותים על לב האומה.

אנני המנהל הכללי, רותם לוי-אייניק!

ברכות חמות שלוחות לכם מירושלים,
גלם במזכה רב

ד"ר רותם לוי-אייניק
ראובן (רובי) רייבלין
ירושלים

בית חנה והעמותה להנצחת שליחותה ומורשתה של חנה סנש הי"ד

האמונה נחוצה מאוד לאדם, אני יודעת שיהיה קשה אבל הכל כדאי. (מתוך יומנה של חנה)

אדוה פלגי ניהלה את בית חנה סנש במשך 17 שנים עד לסגירתו בינואר 2017, היא משמשת כמזכירת העמותה וחברת הנהלה מיום הקמתה, ומזה כ-6 שנים משמשת גם כיו"ר העמותה. לקראת פתיחתו מחדש של בית חנה סנש, אדוה פלגי כותבת ומספרת על פועלה ועל פעילות העמותה.

בית חנה סנש והעמותה

זוכרים, שפעם עבדנו בתורנות כל שבת שלישית? אני שובצתי לעבודה בבית חנה שהיה פתוח אז למבקרים גם בשבתות ומאז אני מחוברת חזק לדמותה המדהימה של חנה. כשסיימתי קדנציה כמזכירה של הקיבוץ נכנסתי לנהל את בית חנה, **בני פורת** עזר לי בעבודה כשהוא מדריך קבוצות באנגלית ובספרדית ועוזר בכל שנתבקש.

בהיותי עדיין מזכירה פנה אליי איתן סנש, אחיינה של חנה ובפיו הצעה – להקים עמותה שתקדם בניית מרכז הנצחה חדש שיבנה מכספי תרומות מחו"ל, ואכן ב-1998 הקמנו את העמותה, כתבנו תקנון שקיבל את אישור הקיבוץ ורשמנו אותה אצל רשם העמותות (מה שמחייב אותנו לפעול על פי כל הכללים). מבין 9 חברי הנהלת העמותה נקבע בתקנון כי תמיד יהיו 5 חברים משדות ים. חברי הנהלה הראשונה היו **עוזי שביט, גילי אמיר, אדוה פלגי, מרים נאמן ואיתי אמיר**. "חיצוניים" היו **איתן סנש**, יו"ר, אחיו **דודי סנש** ועוד שני מקורבים למשפחה. היינו אופטימיים ולא ידענו כי אמנם כל ההתחלות קשות אבל ההמשך עוד יותר...

ומה קרה אחר כך?

השקענו עבודה רבה אך ללא תוצאות, הרעיון להקים מרכז חדש הלך והתרחק מאתנו משום שלא הצלחנו לגייס תרומות. דיונים היו בלי סוף, ובעיקר על תכנון הרצויים של הבית, קבענו כי בראש וראשונה אנחנו רוצים מקום שימשוך את בני הנוער. התוכניות היו מאוד יפות וערכיות וחינוכיות ומרשימות... אבל כסף לשיקום הבית לא נמצא. התרומות סרבו לזרום. השנים חלפו והתסכול היה רב.

בינתיים חלו גם שינויים בהרכב הנהלת העמותה **ומישל לש ושמשון בובר** הצטרפו ומרים ואיתי סיימו תפקידם. לקראת ישיבת הממשלה בדגניה, במלאת 100 שנים לתנועה הקיבוצית, יצר **שמשון** קשר עם ח"כ **אורית נוקד**, אז סגנית שר התמ"ת ואחר כך שרת החקלאות, ובזכותה נכנסנו לתוכנית הממשלתית לשיקום אתרי מורשת. מאז עברו עוד 10 שנים של מורדות ועליות והנה - הגענו לרגע הפתיחה.

במהלך השנים נפרדנו משני חברים יקרים שפעלו רבות במסגרת הנהלת העמותה, **שמשון ואיתי** שלא זכו לראות את החלום מתגשם. **רינה קליין ושלומית גלבו** הצטרפו להנהלה ולפני כשנה סיים **עוזי שביט** את תפקידו ו**צביה סבריינו** הצטרפה במקומו. **דודי וגמן, שונית גל וישראל בהרב**, כולם בני שדות ים, הצטרפו אף הם להנהלה כ"חיצוניים", בני משפחת סנש יצאו מהעמותה, מסיבותיהם שלהם, אני נבחרתי לתפקיד היו"ר במקום איתן בנוסף לתפקידי כמזכירת העמותה. לוועדת ביקורת נבחרו **שרה'לה דגני ורוני שרייבר**. לאחרונה החליפה **רחלי שוחט** את רוני. מעבר להנהלת העמותה נרשמו כחברים בעמותה חברים מהקיבוץ ומתעניינים מבחוץ.

מה עשתה ועושה העמותה?

העמותה פועלת בכל הקשור לשימור וטיפוח זכרה של חנה, אבל שיקום ושדרוג הבית היה ונשאר מטרתה העיקרית ובכך השקענו את מרבית המאמצים. אין סוף שעות של פגישות, גם בירושלים ובמקווה ישראל (שם משרדי המועצה לשימור אתרים), דיונים, מצגות, ישיבות מזכירות, אספות, הצבעות קלפי, דפי מידע, ויכוחים, שכנועים וגם אכזבות, תסכולים ותחושה של ראש בקיר, אבל לא הרמנו ידיים, (גילוי נאות - היו לא מעט רגעים שחשבנו לעשות כן...), והנה הגענו לרגע המיוחל ואנחנו חונכים את המרכז החדש והמרשים.

רק שילוב כוחות של המשרד למורשת וירושלים, המועצה לשימור אתרי מורשת בישראל וכמובן חברי שדות ים, אפשר לפרוייקט לצאת לדרך וגם להגיע לסופה הטוב והמשמח.

במהלך השנים הוציאה העמותה, בעזרת הוצאת הספרים 'הקיבוץ המאוחד', את ספר המכתבים של חנה סנש "את לבדך תביני", וקידמנו הדפסת מהדורה נוספת של הספר "חנה סנש, יומנים, שירים, עדויות", הפקנו עצרות זיכרון רבות משתתפים (במלאת 60 שנה לחנה וחביבה רייק הגיעו קרוב ל-1,000 איש לעצרת), בשילוב עם משרד הבטחון ואבן קיסר הצלחנו להביא ארצה את האנדרטה מבית הקברות בבודפשט, **יעל ארצי** העניקה לה טיפול מקצועי והיא הוצבה בחצר בית חנה, היינו שותפים, צנועים, להפקת סרט תיעודי על חנה (יצא בארה"ב, קטעים צולמו בבית חנה) ותערוכה לזכרה של חנה בניו יורק. העמותה דאגה לצייד את הבית במזגנים, בציוד הגברה והקרנה, מחשבים ומדפסות, סידור מחדש של ארכיון חנה לקראת מחשבו כולל רכישת תוכנת ארכיון מתאימה, הקמת אתר אינטרנטי (כעת לפני חידוש) ועוד.

והנסף, מהיכן?

מעט מכספי העמותה הגיעו מתרומות, אך בעיקר מהמועצה לשימור אתרי מורשת ומהמועצה שלנו, מועצת חוף הכרמל. סכומים לא גדולים, שצריך למלא הרבה ניירת וטופסולוגיה כדי לקבל אותם, אבל ההשקעה שווה. אוסיף, כי כל שנה אנחנו מקבלים אישור ניהול תקין מרשם האגודות. ר"ח החשבון של העמותה, **יוסי זילברשטיין** מברית פיקוח, מלווה אותנו כמעט 20 שנה ועושה הכל **בהתנדבות**. מתוך כבוד והערכה לדמותה של חנה. ליוסי – תודה גדולה גדולה מכולנו. אגב, גם כל חברי העמותה עושים מלאכתם בהתנדבות, אין מקבלי שכר בעמותה.

מה כלל הביקור בבית חנה? (עד לסגירתו).

ב-1991 נפתח הבית לביקורי קבוצות תחת כנפי "כיף ים" ואלה היו רוב המבקרים שלנו, אך הגיעו גם משפחות רבות ואף יחידים. למבקר הצענו מפגש עם דמותה של חנה וסיפור חייה, שליחותה ומותה, בדרך של שיחת מבוא והקרנת החיזיון האור קולי. לכיתות בית ספר הפעלנו גם מרכז למידה (סדנה) ולעתים פעילות ליד האנדרטה שכאמור הוצבה בחצר בית חנה. תערוכה צנועה שבצנועות הוצגה על קירות אולם ההקרנה בו 70 מקומות ישיבה. מגוון הקבוצות היה רב, החל מילדים, בני נוער, חיילים, קבוצות מטיילים, ועד "שביליסטים", גמלאים וקבוצות מחו"ל. נראה היה שסיפורה של חנה נוגע עמוק בלב ולא חשוב אם אלו היו קבוצת אסירים מכלא 6, בנות אולפנה, ילדי 'אילן', עולים דוברי רוסית או בוגרי מלחמת ישראל, גמלאי עוטף עזה, אנשי 'המוסד' או קורס מורי דרך.

בשנים הראשונות הפעלנו גם את משחק ההעפלה אך דרישות הביטוח, ועוד כמה "דרישות" עזרו לנו להחליט להפסיק פעילות יפה זו.

אני נכנסתי לניהול בית חנה בסוף המאה הקודמת (קצת אחרי עידן הדינוזאורים...), לפני ניהולו את המקום **אביטל שחר ומישל לש**. מקום מיוחד שמור **למרים נאמן** שהקימה את ארכיון חנה בנאמנות ובדקדקנות ובזכותה יש באמתחתנו פריטים מיוחדים ויחודיים, חלקם מוצגים בתערוכה החדשה. עוד לפני שהמקום נפתח למבקרים מרים הוזמנה לספר על חנה בבסיסי צה"ל ובבתי ספר ואף נסעה לסדרת הרצאות בחו"ל. יחד עם מרים עבדו בבית חנה **מתילדה רובין** הזכורה לטוב ותבל"א **לאה פלג ורחל גבע**.

פרידה מבית חנה שנסגר לשיפוץ

היה לי קשה להיפרד מבית חנה, אבל שמח. בתחילה דובר שנעביר את הספרייה הגדולה והעשירה ואת הארכיון להנה"ח הישנה (סמוך לבית פיין ולתאנה הגדולה) מקום לא גדול, שהכתיב לנו פרידה מספריית העיון המפוארת שנאספה בעמל רב משך שנים, אך כמעט ולא נמצא לה דורש. פרסמתי באתר 'אגורה' והזמנתי את כל החפץ לבוא ולקחת ספרים. רבים הגיעו ולקחו ועדיין נאלצנו לזרוק הרבה ספרים – סוגרים את הלב וזורקים למיכל. בסופו של דבר עברנו למקום הנוכחי, באופן זמני, ועוד רגע נסגור 4 שנים זמניות והבטחה לשיפוץ.

זמן לא רב לאחר שהחל השיפוץ החלטתי, בדיון עם עצמי, שתמה תקופה, ואני צריכה ורוצה, להעביר את ניהול הבית, כשיפתח, לידיים חדשות, זה הרגע להעביר את המקל לבא בתור. פניתי לשירי אייזנשלוס מנהלת מש"א, הוקם צוות איתור ו**צביה סברייגו** נבחרה לנהל את המקום בשילוב עם ניהול המוזיאון "אוצרות קיסריה" (גם **רות יודקובסקי** ביקשה לסיים תפקידה כמנהלת המוזיאון) וה"אגף" המחודש (הדרומי) שהוקדש לתרבות הנצחה ומורשת שדות ים. בשלב זה אני ממשיכה לנהל את עמותת חנה ועוזרת לצביה בכל שמבקשת.

מאחלת **לצביה**, ול**רחלי שוחט** שהצטרפה אליה, הצלחה גדולה בתפקיד החדש ומתרגשת, יחד עם כל חברי העמותה, שהנה הגענו לרגע לו חיכינו כל כך הרבה זמן, התרגשות גדולה לאחר כמעט 20 שנה של חלום והחלטה – לא מרימים ידיים כי יום אחד נצליח, והנה הצלחנו!

גם אני רוצה להודות לכל מי שיד ורגל לו בשיפוץ ושדרוג הבית, ובמיוחד **לגילי אמיר**, הכוח המניע, אך בראש וראשונה לחברי שדות ים, שהחליטו כי מן הראוי להקדיש סכום כסף נכבד לשימור מורשתה של חנה סנש, בלי החלטה זו לא היינו מגיעים לרגע הפתיחה המרגש.

מאחלת שהבית יוצף במבקרים, וכי חברי שדות ים ייהנו מכל מה שמציע המכלול של בית חנה סנש.

"יש כוכבים שאורם מגיע ארצה רק כאשר הם עצמם אבדו ואינם.

יש אנשים שזיו זכרם מאיר כאשר הם עצמם אינם יותר בתוכנו.

אורות אלה – המבהיקים בחשכת הליל - הם שמראים לאדם את הדרך".

כתבה חנה ולא ידעה כי לא ירחק היום ותהיה היא לנו כוכב המאיר את הדרך.

פרויקט בית חנה בביצוע - גילי אמיר

הסיפור שלי מתחיל כשהייתי מזכיר והמזכירות מטילה עליי להקים את ענף התיירות ואת כסף ים. הצוות שעסק בפרוגרמה התכנונית של כסף ים חשב על שלושה "רגלים" שעליהם יבנה ענף התיירות בשדות ים וקבע אותם כך: תכנים וערכים, לינה וכלכלה, שייט ומוזיאונים (בית חנה והמוזיאון לעתיקות קיסריה). כך נחשפתי לסיפור של חנה סנש, האש ניצתה ומאז אני מחובר לנושא מבחינה רוחנית ומבחינת עשייה. למען ההיסטוריה, אספר שכל סיפור ההעפלה בחמש השנים הראשונות של כסף ים התנהל בבית חנה עם קבוצת חברים נאמנה שעסקה בנושא במסירות. סיפור ההעפלה התחיל תמיד בסיפורו של חבר שדות ים ותיק, כשהמתמיד ביניהם היה בני פורת, ומשם הקבוצה התפזרה למשחק

ההעפלה בחוף הים. באותה התקופה, לשדות ים יש משאבים דלים לפיתוח מיזמים ובהשקעה של 200 אלף ₪ יצרנו סרט על חייה של חנה סנש ותרגמנו אותו ל-3 שפות. הסרט אז היה מוקרן בחדר העיון, והיום אחרי השיפוץ, הסרט מוצג בתערוכה 'תחנות בחייה של חנה'. זו ההזדמנות להודות לחברי שדות ים שהשתתפו בסרט ולקחו חלק בעשייה. מאז הסרט תורגם ל-7 שפות והפך מסרט שקופיות לסרט דיגיטלי, ואחרי תקופת צינון ארוכה שבה הוא לא הוקרן, נתחיל להקרין אותו כבר במהלך נובמבר. הסרט יוקרן כחלק מהתערוכה עד שהמועצה לשימור אתרים תסיים לערוך את הסרט החדש.

בשנים 1998-1990 בית חנה סנש היה מרכז שהעלה שלושה תכנים בפני הציבור הרחב: העפלה, חנה סנש והפל"ים. בסוף שנות ה-90, מוקמת עמותת חנה סנש ביוזמתו של איתן סנש-האחיין של חנה סנש (בנו של גיורא, אחיה של חנה סנש) ובשיתוף פעולה מלא עם מוסדות קיבוץ שדות ים. לעמותה סעיף 46, כלומר כל תרומה נרשמת וניתן להזדכות במס וניתן לתרום לה גם בארץ וגם בחו"ל. העמותה מונה 14 חברים, כשמחצית מחבריה מיוצגים על ידי משפחת סנש ומחציתה מיוצגת על ידי חברי שדות ים. איתן סנש נבחר להיות יו"ר העמותה ואדוה פלגי למזכירת העמותה. מטרת העמותה: להקים את בית חנה סנש מחדש מחוץ לשדות ים, ולא במקום בו הוא נמצא. נעשית פנייה לאדריכל גבי גרזון מ'א-ב תכנון' שיתכנן את בית חנה בחלק הדרומי של המרכז הימי, כשהרעיון הבסיסי הוא שלא יכנסו ליישוב כמות אדירה של מבקרים וכמות אוטובוסים גדולה. עם הפרוגרמה התכנונית החדשה, יוצא איתן סנש ביוזמתו ובעידוד העמותה לגייס כסף בחו"ל בסדר גודל של 12 מיליון ש"ח. במבחן התוצאה, הפעולה נכשלת, והעמותה שקמה במטרה לבנות בית חדש נכשלת, ובמשך שנים לא מצליחה להקים בית להנצחת חנה. במשך השנים, כסף ים היתה אחראית על הבית אשר כלל את הביקור בבית חנה בשילוב 'ארוחות בדרך' בניהולה של חנה מיכאלי וצפייה בחיזיון האורקולי.

בדצמבר 2004, שבועיים אחרי שכרמל סלע נבחר לראש מועצת חוף הכרמל, מתקיימת ישיבה ראשונה של המועצה בראשותו בבית חנה ומתקבלת החלטה להעניק 250 אלף ₪ למימון היתר בנייה לשיקום הבית הקיים. נבחר אדריכל גבי מגן מ'זובתים' ואנו משיגים לאחר שנה וחצי היתר בנייה לשיקום בית חנה כפי שהוא היום. ההיתר קצת יותר רחב מגבולות הבית ועוסק גם מעבר לקיים. אנחנו מכינים אומדן ראשוני ומגיעים למסקנה שהעלות תגיע ל-7 מיליון ש"ח. נעשתה פנייה לסגנית שר התמ"ת- ח"כ אורית נוקד במסגרת ישיבה מיוחדת לכבוד 100 שנה לקיבוץ הראשון דגניה בה הוחלט על תמיכה באתרי מורשת לאומיים בקיבוצים. לבסוף, האגף לתוכנית מורשת במשרד ראש הממשלה הקצה תקציב של 1.5 מיליון ₪ 'שקל מול שקל' לתקציב שאושר בשדות ים, וכך נוצר תקציב ראשוני של 3 מיליון ₪. בקיבוץ מבינים שלא נוכל לגייס כסף נוסף, ופונים למועצה לשימור אתרים במטרה להוביל את שיפוץ הבית הקיים.

במהלך השנים, הבית הולך ומתפורר, והחלק המרכזי בו- חדר העיון קורס. מתחילות נזילות, שמסכנות את מבקרי הבית עד לרמה שסוגרים את הבית ומכריזים עליו כמפגע בטיחותי. בשלב התכנוני, עם כניסתה של המועצה לשימור אתרים, כחלק מהצוות המוביל את הפרוייקט, משתנה הפרוגרמה באופן מהותי ועקב מגבלת התקציב והרצון לשמור על המורשת התכנונית של אדריכל הבאואהאוס, שמואל מיסטצ'קין, הושם דגש על שיקום הבית הקיים ואי הרחבתו. הצוות התיכנוני נשאר הצוות ששדות ים בחר בהובלת האדריכל גבי מגן ועם כל היועצים. אנחנו נכנסים לביצוע הפרוייקט, ארנון חפץ מנהל את ביצוע החלל המרכזי של הבית ואת בניית התערוכה מטעם המועצה לשימור אתרים, ואני מנהל את ביצוע בניית האודיטוריום בחלל הצפוני וחיידוש המבנה הדרומי מטעם שדות ים. המבנה הדרומי יכיל את פרק התרבות, ההנצחה והמורשת של קיבוץ שדות ים. עד אז נושא התרבות, ההנצחה והמורשת התגלגלו ברעיונות נוספים. כדי למלא את מטרות החלק הדרומי בתוכן הוקם צוות הנצחה בראשות רחלי שוחט וכלל את החברים הבאים: מייקי אתגר- מנהל הקהילה, אופק גל, שונית גל, שלומית גלבוט, אורית דגני, אדוה פלגי ואני. הצוות מסיים את עבודתו, כאשר מוגדרת מסגרת תקציבית, שהיא נגזרת של הפיכת החלל הדרומי למשהו חי ותוסס. כמו כן, נקבע שמנהלת הבנייה תלווה אותי כמנהל הפרוייקט בכל שלבי הבנייה והתקציב. זו ההזדמנות, להודות למנהלת הבנייה על הפרגון, הליווי הצמוד ועל התמיכה.

הפרויקט כלל את הנושאים הבאים: שיקום המבנה הקיים והריסת החלל הצפוני והפיכתו לאודיטוריום עם 98 מקומות ישיבה, הריסת החלק הדרומי למעט חדר המוסיקה ובנייתו מחדש, פיתוח תכני ההנצחה, מורשת ותרבות ופיתוח סביבתי של כל פרויקט בית חנה. הקיבוץ אישר תוספת תקציב בסך 1.7 מיליון ₪ ובסך הכל חלקה של שדות ים בפרויקט הוא 3.7 מיליון ₪. סך כל עלות הפרויקט הוא סדר גודל של 7 מיליון ₪, כלומר הצלחנו לגייס 3.3 מיליון ₪ כסף ציבורי לטובת הפרויקט.

מה קיים היום בבית חנה?

בחלק הצפוני: אודיטוריום עם 98 מקומות ישיבה, מסך גדול, מקרן שבו ניתן להקרין סרטים, ניתן לקיים מופעים קטנים, הרצאות וכל פעילות תרבותית אחרת באולם סגור עד 100 איש. האודיטוריום, כמו התערוכה, ממוזגים באופן מלא.

בחלק המרכזי: מבואת הכניסה, 8 יחידות שירותים לנשים, גברם ונכים, הממ"ד משמש כארכיון חנה ותערוכה הכוללת 8 תחנות בחייה של חנה סנש.

בחלק הדרומי: במה, שבעורפה חדר המוסיקה שימש מרכז הנצחה לחברי שדות ים בתהליך דיגיטלי שיפורסם בהמשך, המרכז התרבותי מכיל מסך, מקרן אחורי, ארבע רמקולים, מערכת הגברה ושליטה מתקדמת מאוד. ניתן להגיע מהר מאוד לחידוש הפעילות שהתקיימה בעבר בחלק הדרומי של בית חנה. כבר עכשיו בזמן הסגר השני של הקורונה, חוגי תרבות הגוף משתמשים בבמה. עד כניסת החורף, הקיבוץ יכול לזכות במקום נוח ומזמין.

לגבי **הפיתוח הסביבתי**, אדריכל הנוף אמיר שרמן ממשרד אדריכלית הנוף יעל בר מאור הכין את תוכניות הפיתוח של הבית, וצוות הנוי של שדות ים ביצע מאלף ועד תו את עבודות הגינון יחד עם משפחת ברוד. בחלק הדרומי

של בית חנה נסלל מגרש חנייה וסובב לאוטובוס, כמו כן הוכשרה חנייה ל-20 רכבי קלאב-קאר ומתקני אופניים. כבר עכשיו אנחנו רואים שמשפחות עם ילדים מגיעות לדשא ולספסלים ואין לי ספק שהמקום יהפוך למרכז תרבותי וחוויתי של שדות ים.

חשוב לי לומר, שאני שמח ששדות ים קבעה מנהלת למרכז ומאחל לצביה סברייגו שתמלא אותו בתוכן. אנחנו עדיין חייבים לדאוג לאיש אחזקה ברבע משרה שידאג לתשתית, למערכת המיזוג, ההגברה, אודיו-וידאו וכדומה. לסיכום, אני רוצה להודות בראש ובראשונה לאדוה שמבלה איתי שנים רבות בכל המהלכים שהתבצעו, בקביעת התכנים, קביעת הפרוגרמות, גיוס הכספים החיצוניים להקמת הבית, למזכירות שדות ים, למנהלת הבנייה, לצוות ההנצחה, למנהל הקהילה, לשונית גל ולדודי וגמן, לצוות הנוי של שדות ים, להנהלת העמותה והמועצה לשימור אתרים. תודה מיוחדת לארנון חפץ שניהל מטעם המועצה לשימור אתרים והיה מקביל אליי, זה לא היה מובן מאליו, היה לנו שיתוף פעולה שידע הרבה עליות ומורדות, והרצון של שנינו שהפרויקט יצליח הביא אותנו להגיע לנקודת הציון הזו, ותודה אחרונה, לחברי שדות ים- תודה על הסבלנות שגילו לעניין לוחות הזמנים ולעניין התקציב ואני מקווה שכולנו נצא נשכרים מהצד הקהילתי והתרבותי.

הטחנה לעיצוב

שני גופים אחראים על הצלחת הפרויקט, המועצה לשימור אתרים וקיבוץ שדות ים. **ארנון חפץ** ניהל את הפרויקט מטעם המועצה לשימור אתרים ו**גילי אמיר** ניהל אותו מטעם קיבוץ שדות ים. התפישה החיצונית של הבניין בוצעה על ידי **אדריכל גבי מגן מ"יובתים"**, אך באשר לעיצוב פנים ועיצוב התצוגה הקבועה נבחרה חברת '**הטחנה לעיצוב**'. **המעצבים המובילים, דניאל רוזנטל ושלומי ליבשיץ מספרים:** "בשנת 2015 נערכה תחרות עיצוב סגורה לפרויקט בית חנה. שני משרדים גדולים הגיעו לשלב הגמר. לבסוף, זכתה בתחרות ובמרכז החברה שלנו- 'הטחנה לעיצוב'. החברה מקימה מוזיאונים מעל ל-20 שנה ועוסקת בתכני מורשת, ארכיאולוגיה ותרבות. "בין לקוחותינו: מוזיאון יד ושם, המועצה לשימור אתרים, רשות העתיקות ועוד. עד היום, הקמנו מעל ל-150 פרויקטים. מבחינת החברה, למרות היקף העבודה הקטן, פרויקט חנה סנש נחשב כפרויקט ארוך טווח שלקח 5 שנים, זהו פרויקט עמוק מבחינת התכנית, ולכן בהזדמנות זו, אני רוצה להודות **לכל המעצבים** המסורים ועד אחרון העובדים בסטודיו, שעבדו תחת לחץ זמן ובתקופה מאתגרת ולא פשוטה של משבר קורונה, והצליחו להביא לסיום את הכנת תצוגת הקבע לקראת טקס הפתיחה ויום השנה לחנה סנש ב-7 לנובמבר".

תסבירו את דבריכם: "פרויקט עמוק מבחינת תכנית"

מעבר להיותה של חנה סנש ז"ל דמות ציונית נלהבת וחדורת אמונה, היתה לה נפש רכה ועדינה של משוררת. זו דמות צעירה מאוד של נערה שלא הספיקה לחגוג 24 שנים, אך הספיקה הרבה בימי חייה הקצרים והפכה בעל כורחה למיתוס. התייחסנו גם להיבט ההיסטורי- חנה סנש כדמות היסטורית וגם להיבט האישי של סיפור חייה כדמות ספרותית. מעבר לכך, אנו כחברה לעיצוב מוזיאונים דוגלים בתפישה הוליסטית כלומר הרצון שלנו הוא שהמבקר במוזיאון יקבל חוויה מלאה- חיבור בין סיפור אישי, אינטימי הכולל את השירים, ואת היומנים האישיים של חנה סנש לבין החשיבות הקולקטיבית-הלאומית, סיפור של הקרבה ידועה כמעט מראש.

על איזה חלק בעיצוב הייתם אחראים?

תצוגת הקבע- עיצוב מוזיאון חנה סנש ז"ל, המבואה, האודיטוריום, חדר המוסיקה ועוד. אבל מתוך הראייה ההוליסטית שלנו, חיברנו בין פנים המוזיאון לחוץ. בתצוגה משולבים מוקדי מדיה וחוויה אורקולית המשלימים ומעצימים את הביקור.

בשלבי תכנון המוזיאון ובתוקף הנסיבות הוחלט שדודי וגמן ושונית גל חברי עמותת חנה סנש יחליפו את האוצר היוצא ויבחרו לאוצרים. כבני שדות ים וכמי שמכירים את הנושא מקרוב חלוקת העבודה בין שונית לדודי בתחום האוצרות היתה כזו: שונית למדה את התחום, קיבלה תעודת אוצרות וקיבלה על עצמה את האחריות על איסוף הצילומים והמסמכים מהארכיונים. דודי שמגיע מתחום ההיסטוריה, יצר קשר עם משפחות צנחני היישוב שיצאו יחד עם חנה סנש למבצע, אסף מהם את הפריטים: אותות, מכתבים, כנפי צניחה וכדומה, השלים הרבה פרטים היסטוריים נוספים בתערוכה וכתב את הטקסטים לתערוכה.

למעשה, אין היום מקום כלשהו שמנציח את מבצע הצניחה כולו ומתאר את דמותם של צנחני היישוב. בכל המקומות בהם יש הנצחה, זו הנצחה של צנחן בודד ולא של כל צנחני היישוב. לצורך התערוכה, חנה סנש היא ראשונה בין שווים ולכן, החלטנו שהפעילות שלה תונצח כחלק ממבצע הצניחה כולו וכחלק מהנצחת צנחני היישוב שפעלו במלחמת העולם השנייה ובעיקר בשנת 1944.

זו היתה תקופה בה חברי הקיבוצים היו אליטה מובילה. כמעט כל הצנחנים הגיעו מקיבוצים. צנחני היישוב מנו 37 צנחנים והיו יחידה מובחרת. הטובים והמובחרים ביותר מבני היישוב היהודי. מתוך 250 איש שהתנדבו, 110 התחילו הכשרה ומתוכם רק 37 הוסמכו. היה זה מבצע משולב עם הצבא הבריטי, שללא הסיוע שלו היה בלתי אפשרי להוציא אותו לפועל. במלחמת העולם השנייה הייתה גרמניה הנאצית אויב משותף גם לבריטים וגם ליישוב היהודי בארץ ישראל. הבריטים ששלטו בארץ ישראל רצו להשיג מודיעין בתוך ארצות אירופה ו'ההגנה' סיפקה את האנשים המתאימים שידעו לדבר את השפות המקומיות, הכירו את מנהגי המקומיים ואת התרבות, ויכולים היו להיטמע בקלות באוכלוסייה המקומית. צנחני

היישוב גויסו לצבא הבריטי וככל חייל נשבעו למלך האנגלי, קיבלו מדים של חיל האוויר הבריטי והכשרה לתפקיד כמו כל חייל בריטי. לאחר המבצע גם קיבלו תעודת שחרור, אותות ותעודות כמו חיילים בריטים אחרים. משפחות הנופלים קיבלו מכתבי השתתפות בצער מטעם המלך האנגלי וגם פיזיוניים. בתוך הצבא הבריטי, היו מתנגדים רבים לשיתוף הפעולה עם ארגון 'ההגנה', אך ראש מחלקת המבצעים המיוחדים בקהיר האמין שאנשי 'ההגנה' יצליחו במשימות באירופה. הצנחנים פעלו בעורף האויב, בשתי משימות - סוכני ביון ומפעילי מכשירי קשר, וגם על מנת ליצור קשר עם יהודים ולסייע להם. רוב צנחני היישוב לא הצליחו במשימות, כמה מהם הצליחו לפעול ברומניה ומעט בסלובקיה. מתוך 37 הצנחנים, 12 נתפסו ושבעה הוצאו להורג. ארבעה לא יצאו למשימה מסיבות מבצעיות בריטיות.

מדוע חשוב לספר את הסיפור של צנחני היישוב והמבצע לדורות הבאים?

אי אפשר לשפוט את המבצע הזה בעיניים של משימה צבאית פשוטה שבוצעה או לא בוצעה. יש לשפוט אותו כמשימה מורלית ומוסרית. היתה חשיבות עליונה להעלות את המורל של היישוב היהודי שידע על מה שקורה באירופה ולא יכול היה לסייע במאומה. אבל אנשי היישוב לא קיבלו מצב, שבו יאמרו עליהם שידעו על השמדת העם באירופה, ולא עשו דבר. איש לא ציפה שמשלחת צנחני היישוב תצליח לעצור את ההשמדה באירופה, אבל מצד שני, לא היה אפשר יותר לעמוד מנגד בלי לעשות כלום. השיפוט שלנו על המהלך צריך להיות ברוח התקופה, ולא בעיניים של היום. החרדה לשלום המשפחות והמצפון של חברי היישוב היהודי לא הניח להם להשאיר את יהודי אירופה בלי לנסות לעשות משהו עבורם, אפילו סמלי. הלך הרוח היה, שלמרות שהמצב נראה אבוד, לפחות נדע שעשינו הכל כדי להציל את המצב. הצנחנים יצאו למשימה בהכרה ברורה על כך שסיכוייהם להצליח ולחזור בשלום הם קטנים מאד.

עד כמה הסיפור של חנה סנש ושל משלחת הצנחנים הוא סיפור אוניברסלי?

אומרים שהכל צפוי והרשות נתונה. הנסיבות היו כאלה, שגם המעט שאפשר היה לעשות היה כרוך בסיכון חיים מאוד גדול. בין אנשי היישוב היהודי לא היתה הפרדה בין החיים האישיים לבין האמונה המוחלטת באידיאל הציוני והרצון להגשימו בעצמם. מטבע הדברים, לכל אחד מהם היו את הבעיות האישיות שלו ולכל דמות היה את הקושי האישי שלה, אבל הלהט הציוני היה מעל לכל אלה. חנה סנש היא דמות כזו. כאשר האמינה במשהו, היא הלכה איתו עד הסוף. בנקודת הזמן בה היא מצטרפת לצנחני היישוב, היא חיה שנתיים בשדות ים והיא מוצאת את עצמה אומללה. היא פעלתנית, יש לה תפקיד ואחריות והיא ומוערכת מאוד, אבל המציאות טופחת על פניה ולא הכל ורוד. הקושי הזה מתועד היטב ביומן שלה. הציבור הישראלי מכיר את חנה סנש הצנחנית, המשוררת וחברת הקיבוץ. בתערוכה, מוצגת חנה באור שונה, כדמות מורכבת יותר. יש לה שאלות, ולבטים, היא מחפשת את הדרך, יש לה תהיות רבות על החיים בקיבוץ ורצון עז למצוא בן זוג ואהבה. על כל אלה היא כותבת בכישרון נדיר וכל זה גם מוצג למבקר.

איך היה לעבוד על התערוכה?

חברת ה"טחנה לעיצוב" היא מאוד מקצועית, מעבר לפריטים שאספתי ממשפחות צנחני היישוב, והמידע שאספתי על המבצע, כתבתי גם את התכנים בתערוכה ואספתי פריטים כדי להעשיר את המבקר במוזיאון ולהעביר לו חוויה חושית גדולה יותר. למשל, מאיזה סוג מטוס הצנחנים קפצו ואפילו מאיזה פתח. מצאתי סרט תעמולה בריטי לחיל העזר של הנשים בחיל האוויר הבריטי (WAAF), שאליה התגיסה גם חנה סנש, ובו רואים נשים צעירות ויפות ומראים את תהליך החיול. כל פריט כזה שהמבקר במוזיאון נחשף אליו, רואה ושומע, חש את האווירה ואת התקופה הוא מוסיף והופך את הביקור בתערוכה לחוויה יותר משמעותית ומתאימה לאוכלוסייה מגוונת.

סיור במוזיאון עם האוצרת, שונית גל

אני נכנסת למוזיאון אל המבואה, מיד עם הכניסה לתערוכת הקבע, ניצב מולי **מצנח לבן** וגדול עליו מוקרנות תמונות. אלה תמונות שצילמה חנה סנש באירופה במצלמתה האישית. לשמאלי, מוצג שחזור **סלון ביתה** בהונגריה. כל פרט נלקח מתוך התמונות. אפילו הפרקט הותקן בדומה למה שמופיע באחת התמונות מהתקופה. בחלל, מוצבת שידת הכתיבה, מצלמה על חצובה ומכונת כתיבה- שני הפריטים האחרונים ליוו את חנה סנש כל חייה הבוגרים, גם בארץ.

שונית גל מסיירת איתי במוזיאון ואנו מתעכבות על הפריטים, שונית "יש כאן מחקר גדול על תמונות של חנה סנש, שעד היום לא התפרסמו, כל המתעניין במחקר יוכל למצוא כאן את המידע. למעשה, טיפולתי בתמונות שהיו באיכות גרועה מאוד, חלקן היו קטנות מאוד במקור ואותן הגדלתי והבאתי לאיכות מכסימלית דרך סורק איכותי מאוד, הטוב ביותר בארץ, והן שמוצגות היום בתערוכה".

היא מצביעה על החפצים: שעון יד, סיכה לדש הבגד, יומנים אישיים שנמצאו במזוודה בשדות ים, המזוודה שלה (בתצוגה, זו המזוודה ששימשה בסרט על חייה בבימויו של **מנחם גולן**). "חנה השאירה לנו מפתחות לחייה ובאקט הישרדותי מאוד, פיזרה את החפצים האישיים שלה בכל מיני מקומות, למשל, השעון והסיכה לדש הבגד נמסרו לצבי יחיאלי, ממארגני משלחת צנחני היישוב, ודרך הפנייה למשפחות הצנחנים גילינו אותם". המכתבים לחברתה הטובה, מרים, הוגדלו ומוצגים על גבי מסך מגע לצד תמונות שחנה צילמה בטיוליה בארץ. הקשר ההדוק אל אמה, קטרינה סנש, גם הוא מודגש. כל הפרטים משפיעים על המבקר במוזיאון, ומטרתם להכניסו לתקופה אחרת, ולהציג את החיים בארץ לפני שמונים שנה.

אנחנו ממשיכות **לחלל המרכז**, על הקיר הדרומי מוצגת מפת אירופה במלחמת העולם השנייה, מי מהמדינות כבר נכבשו על ידי הנאצים ומי עדיין לא. מסלול המשלחת מתואר: מישראל, לקהיר, מקהיר לבארי באיטליה, שהיא עיר משוחררת וניתן לנחות בה בבטחה, ומשם אל הפרטיזנים ביוגוסלביה, שם צנחו ולבסוף אל היעד, הונגריה. בארון הזכוכית מוצגים פריטים רבים, תעודות, חגורות ואבזמים. בקצה הקיר- שירה של חנה סנש "**אשרי הגפרור**". שונית מספרת שזו הפעם הראשונה שהציבור ייחשף לפתק ובאיכות כזו. "מוזיאון לוחמי הגטאות העביר לנו אותו וזהו הפתק אותה ביקשה חנה להעביר לחברי שדות ים". חלק מהתערוכה עדיין בהקמה, עובדים כאן בקדחתנות להספיק לפני הפתיחה.

במרכז מוצב שולחן, עליו מסכי מגע ובהם מתוארים שבעת הצנחנים שלא שבו מהמשימה והוצאו להורג, במרכז השולחן נר תמיד דולק לזכרם. ממול, רואים את חלקו הפנימי של המצנח הלבן. שונית מספרת שיוקרן בו סרטון אנימציה על חייה של חנה שילווה בציטוטים ותחנות בחייה. בקיר המערבי תוצב **דמותה של חנה במדים**. כרגע היא מוסתרת. שונית מראה לי את כרטיס הגיוס של חנה לארגון 'ההגנה' ומסבירה: "מידות גופה נלקחו מהכרטיס ומהתמונה של חנה עם אחיה, והמדים נתפרו בהתאם. רצינו ליצור מידה גבוהה של ריאליזם, אז נעזרנו **בהגר פרדס-הררי** שתגדיר לנו את המידות לתפירת החליפה, היא תרגמה לנו מתוך המידות בכרטיס 'ההגנה' של חנה את מידת היקף הצוואר, הכתפיים וכדומה, כל מה שצריך כדי לתפור את המדים". בקצה הקיר מודבקות **כרזות** הקוראות לנשים להתגייס לצבא הבריטי. את הכרזות יצרו ה"אחים שמיר" ו"אוטה וליש". בזכות הידיעה שהם יצרו אותם, נוצר קצה החוט לחיפוש, וכך גם נמצאה עוד כרזה מרגשת מאוד שמוצגת על במת בית חנה, **כרזה של מעוז הים**.

אנחנו חוזרות לקיר המזרחי, כאן מונצחת **ההלוויה הממלכתית** שנערכה לחנה סנש, התצלומים איכותיים מאוד הגיעו מלשכת העיתונות הממשלתית ונשמרו בארכיון שדות ים והם מתארים את מסע ההלוויה בן היומיים שעבר הארון עד הגיעו להר הרצל. בשדות ים, הוצב הארון בבמת בית חנה ללילה וחברי הקיבוץ התחלפו ביניהם בשמירה עליו. צמוד לאזור ההלוויה יש הסבר והתייחסות למבצע הבאת האנדרטה מהונגריה. זו אנדרטה שהקימה קטרינה סנש לזכר בתה, חנה, והמבקר שיוצא מהתצוגה החוצה אל חצר המוזיאון, יכול לעמוד פיזית מול האנדרטה ולהתרשם ממנה. משרד הבטחון, עמותת חנה סנש ואבן קיסר לקחו חלק בהבאת האנדרטה מבית הקברות בבודפשט ו**יעל ארצי** שיקמה את הפסל, שהגיע במצב לא טוב, במחלקת האחזקה באבן קיסר.

בהמשך, מוצגים **37 צנחני היישוב**, היה קושי להציג את התמונות הללו, הן היו באיכות גרועה ונעשו מאמצים גדולים כדי להביא אותן לתצוגה באיכות טובה כל כך כפי שהם היום.

אנו מגיעות כמעט לקצה תערוכת הקבע, אני מתעניינת בציטוט של חנה סנש שכתוב על הקיר. שונית מגלה לי שהמעצבת הגרפית **דנה קידר** מ'הטחנה לעיצוב' לקחה דוגמאות מכתב ידה של חנה ויצרה **גופן של חנה סנש**. כל הכיתוב במוזיאון הוא בכתב ידה בזכות השימוש בגופן שהמעצבת יצרה. אנחנו נכנסות ל**אודיטוריום יש בו 98 מקומות ישיבה**, "זהו חלל שישמש בקרוב את תרבות שדות ים יחד עם במת בית חנה וחדר המוסיקה", אומרת שונית. "בהקשר של חנה סנש, כאן באודיטוריום, יוקרן סרט על חייה".

אנחנו יוצאות החוצה, **לבמה**. שונית מציינת לטובה את **צוות ההנצחה** בראשות **רחלי שוחט** שכלל את: **אורית דגני, אדוה פלגי, שלומית גלבוט ואופק גל** שעסק בפיתוח הסביבתי וכמובן, **גילי אמיר** שהיה אמן על כל הפרויקט, ובלעדיו לא אז דבר. על הבמה תלויים צילומים, ברובם של **יוסקה רפופורט**- אחיה של שרה פרדס ז"ל, אלה צילומים שנותנים הצצה מדהימה על ראשית החיים בשדות ים. לצד התמונות, לוחות "ואלה תולדות שדות ים" אותם הכינה **אדוה פלגי** ועל הבמה בכל קיר יש שיר משירי שדות ים, כמו למשל, שירו של הסופר **אהרון מגד**, שהיה חבר שדות ים. אנחנו יוצאות החוצה, על חזיתות בית חנה ניצבים לוחות שיש גדולים ועליהם מוטבעות תמונות. שונית מספרת שהפסל **חן וינקלר** שילב שיש עם הדפסת תמונות על קרמיקה בתנור בטמפרטורה גבוהה- בטכניקה שמתאימה לתנאי החוץ ולסביבה הימית.

שיחת סיכום

אנחנו מתיישבות על הבמה רחבת הידיים לשיחת סיכום. צריך לזכור שחנה מגיעה לשדות ים בשנת 1942 ובשנת 1943 מוקם הפלי"ם. קיבוץ שדות ים עלה כהיאחזות, אשר לא קיבלה אישור לקיומה עד שנת 1954 אנשי פיק"א התנגדו להיאחזות. בן גוריון ייעד את שדות ים כזרוע הימית, קיבוץ שדות ים הוא הפתח להעפלה בלתי ליגאלית ממדינות העולם. רק בשנת 1954 שדות ים קיבלה אישור רשמי וטקס האישורים נחגג בבית חנה. **צביקה בהריה**, חבר שדות ים, היה היוזם ומי שהקים מלכתחילה עמותה לאומית, הוא שגייס לראשונה כסף במדינות באירופה כדי ששני המבנים- בית חנה ומעוז הים בכלל ייבנו. כשהכסף גויס, נבחר **אדריכל הבאוהאוס שמואל מיסטצ'קין** להיות אחראי על תכנון בית חנה סנש, במת בית חנה, חדר המוסיקה, מעוז הים- מגדל, כיתות, אולם ומוזיאון עתיקות קיסריה. צביקה בהריה סיפר שבמקור בית חנה הוקם כמסווה לפעילות בית הספר לקצינים ימיים כ"ג יורדי הסירה במעוז הים.

מי שזוכר את ניגון הלב, תהיה לו תקומה

הראשונים שחיו בשדות ים חוו כאן חוויה רוחנית, היה לאנשים החלוצים האלה תעוזה ואומץ להגיע למקום קשה שאין בו כלום והם נאחזו בהתעלות הרוחנית שחוו כאן. בית חנה היווה עבורם מקום של תרבות ואומנות, כל החגים נחגגו כאן, כל ההופעות נערכו כאן, היו כאן עצרות גדולות בהן צנחו צנחנים בחולות ובהן ניגנה תזמורת המנדולינות של שדות ים. שונית ממשיכה ואומרת: "מי שזוכר את הניגון, ניגון הלב, תהיה לו תקומה, הניגון הזה הוא הלב, המרכז התרבותי הוא הנשמה של המקום".

גם חנה סנש שחוותה קשיים, נשאת בחיי היצירה עד יומה האחרון, היא כל הזמן חוזרת למקום הזה של היצירה והתרבות, ההמנון השני שלנו, "הליכה לקיסריה" הוא תפילה, זה מקור ההשראה שלה לחיים. היא מטיבה להביע זאת גם לקראת סופה ובעיניים פקוחות, בשיר "לקטנו פרחים" שנכתב בקהיר עם היציאה למבצע ממנו לא שבה, ולפני שהמשלחת מגיעה לבארי באיטליה ומשם להונגריה.

ראוי לציין, **שמרים נאמן** שיחד עם **הניה בר** טיפלה בקטרינה סנש, החזיקה ותפעלה את ארכיון בית חנה במשך שנים רבות, זה היה מפעל חייה ובלי התשתית שהיא בנתה לא היה לנו כלום. היום, ארכיון שדות ים מכיל את החומרים הוויזואליים מהטובים ביותר על משלחת צנחני היישוב.

הפרויקט לא נגמר, הוא חי ונושם וצריך להמשיך ולהתפתח, חברי שדות ים צריכים להנות מהמקום, להפוך אותו למרכז תרבותי פעיל, תוסס ומרכזי, יש כאן עוד עשייה מרובה בכל התחומים ובני הדור השלישי צריכים לקחת על עצמם את פיתוח המקום למען הדורות הבאים.

סיפור חייה של חנה סנש

בת קתרינה ובלה. נולדה ב"א בתמוז תרפ"א (17.7.1921) בבודפשט, הונגריה למשפחת מתבוללים. אביה היה סופר נודע בארצו ואף שנפטר בגיל צעיר השפיעה עליה דמותו כל חייה. היא למדה בבית-הספר הונגרי שבו היתה תמיד בין התלמידים המצטיינים. הרבתה בקריאה ולמדה לנגן בפסנתר וגם עסקה בפעילות חברתית, תרבותית וספורטיבית. בגיל צעיר התחילה לנהל יומן כתיבה שהיה במרוצת השנים מסגולותיה הבולטות. ב-7.12.1938 כתבה ביומנה: **"אינני יודעת אם סיפורתי כבר שהנני ציונית... הכרה ברורה לי שזהו הפתרון היחיד של הבעיה היהודית ושהמפעל הנהדר בארץ-ישראל אינו עורבא פרח. אני יודעת שקשה יהיה, אבל הכל כדאי"**. היא החלה ללמוד עברית, לקרוא הרבה בנושאי היהדות, הציונות וארץ ישראל והצטרפה לתנועת-הנוער ציונית. לאחר שסיימה בהצטיינות את בחינות הבגרות עלתה לארץ ישראל והגיעה אליה בספטמבר 1939. כאן נכנסה ללמוד בבית הספר החקלאי בנהלל ולאחר שסיימה בו את חוק לימודיה הצטרפה, בדצמבר 1941, לקבוצת שדות-ים שבחולות קיסריה. ניכר שחבריה בקבוצה עמדו עד מהרה על אישיותה וכשרונותיה, נתנו בה אמון ובחרוה לתפקידים אחראיים ומרכזיים. ב-8.1.1943 בעיצומה של מלחמת העולם השנייה, היא כתבה לפתע ביומנה: **"היה שבוע שזעזע אותי. קם בי איזה רעיון פתאומי שאני צריכה לנ"**

סוע להונגריה, להיות שם בימים האלה, לתת יד לארגון עליית נוער ולהביא גם את אמא". כעבור שבועיים אכן ניתנה לה ההזדמנות לכך כשהוצע לה להצטרף לקבוצה המתארגנת לשם הצלת יהודים מאירופה.

בנובמבר 1943 נשלחה לקורס באלחוט ובינואר 1944 עברה קורס צניחה. לאחר שבועות של הכנות אינטנסיביות, הגיעה בינואר 1944, לקהיר. ובמאוס 1944 הוטסה עם החבורה לבארי שבאיטליה. מטרתם העיקרית של הצנחנים, שיצאו לדרך כקצינים בריטיים, היתה להגיע לארצות מוצאם באירופה, לארגן שם את היהודים לעלייה ארצה ולנסות להציל יהודים רבים ככל האפשר. יומיים לאחר שהגיעה לאיטליה המשיכה חנה את דרכה וצנחה עם חבריה בלב כוחות האויב, לתוך מעין "אי" של הפרטיזנים היוגוסלבים, מקום שבו נטלטלה כשלושה חדשים, מחכה בקוצר רוח להזדמנות הראשונה לעבור להונגריה. פלישת הגרמנים ב-19.3.1944 הקשתה שבעתיים על התכנית להסתנן להונגריה, ובכל זאת **"כאילו בערה האדמה מתחת רגליה. היא חתרה בלי הרף לשם, אל עבר הגבול..."** כותב ראובן דפני. ב-9.6.1944 עברה חנה בחשאי את הגבול ובו ביום נתפסה בכפר שבקרבת הגבול. היא נלקחה לבית-סוהר והואשמה בריגול. בבית הסוהר עונתה קשה בניסיון להציל מפיה מה האות הסודי של משדר הרדיו אשר עמה אולם היא לא גילתה דבר. פעם ניסתה להתאבד ומשלא הצליחה עונתה כפליים. חווייתה הקשה ביותר היתה כשהובאה לבית הכלא בבודפשט, הוכנסה לחדר קטן ובו מצאה לתדהמתה את אמה. הפאשיסטים איימו על חנה שאם לא תגלה את סודה יענו את אמה לעיניה ויוציאוה להורג אבל היא עמדה בקשי ערפה. האם והבת הוכנסו לאותו כלא שאליו נשלחו בינתיים גם חלק משותפיה של חנה שנתפסו וחנה היתה מעודדת אותם במתנות מעשה ידיה, שהיתה מגניבה אליהם וב"התכתבויות" דרך חלונה. כשתפסו הגרמנים כליל את השלטון בהונגריה שוחררה האם ואילו חנה הועברה לבית-סוהר אחר. ב-28.10.1944 החל משפטה שבו הודתה כי באה להציל יהודים והטיחה דברים קשים בשופטים. בכ"א בחשוון תש"ה (7.11.1944), הועברה לבית-סוהר אחר והוכנסה לשם לתא הנידונים למוות. קצין מבית הסוהר, שנכנס לתא, הודיע לה כי היא עומדת להיות מוצאת להורג, והציע לה לבקש חנינה, אך היא סירבה ודרשה להגיש ערעור. בקשתה לא כובדה. בשעה 10 בבוקר הובלה לחצר הכלא, לפינת הכנסייה הקטנה שבחצר. לא נערך לה טקס הכבוד האחרון הניתן למוצאים להורג. בשעה שעמדה מול החיילים היוורים סרבה לכסות את עיניה. לאחר מותה, נקברה בבית הקברות היהודי בבודפשט, לא הרחק מקבר אביה. כעבור זמן מה קיבלה אמה של חנה פתק, שכתבה בתה ימים אחדים לפני ההוצאה להורג: **"אמא אהובה! רק זאת אוכל להגיד לך: מיליוני תודות. וסליחתך אבקש אם אפשר. את לבדך תביני מדוע אין כאן צורך עוד במילים... באהבה אין קץ - בתך"**.

בכ"ז באדר תש"י (16.3.1950), שש שנים לאחר מותה, הובאה למנוחת עולמים בבית הקברות הצבאי שעל הר הרצל בירושלים. בביתה של חנה, בשדות-ים שבקיסריה, צנחו צנחנים והניחו זרי פרחים על ארונה. ראש הממשלה דוד בן-גוריון, חבריה של חנה וראשי האומה, הניחו זרים על קברה. חנה השאירה אחריה יומן וכתבים אחרים, בהם **מחברת שירה "ללא שפה"**. בין שיריה הנפוצים ביותר - **"אשרי הגפור"**, שכתבה ביוגוסלביה סמוך לזמן שעברה להונגריה, ונתחבב על חובבי שירה בארץ. הוא גם הולחן, הושר ומושר על ידי רבים. שירה האהוב ביותר הוא **"הליכה לקיסריה" ("אלי, שלא ייגמר לעולם")** אותו כתבה בקיסריה ב-1942 והוא הולחן על-ידי דוד זאהבי. הניחה אם ואח.

(דף זה הוא חלק ממפעל ההנצחה הממלכתי "יזכור", שנערך ע"י משרד הביטחון)

דמות וסמל

מתוך הספדו של עמוס הנפלינג (מוגלי) ז"ל, חבר שדות ים ביום השנה להירצחה של חנה סנש

לא יהיה בכוח מילים לתת ביטוי אמיתי וממצה לדמותה של חנה, כפי שהיא מצטיירת בעינינו היום. כנראה, שכל מה שייאמר אחרי מה שעשתה חנה ואחרי אשר קרה איתה, יהיה בו, במידה מסויימת, משום חילול. צירוף מילים נאות, יש בו כעין סיפוק של איזו הרגשה של שותפות למעשה הגדול. ובכל זאת, אין ברירה אלא להעלות את הדברים, כדי להציב ציון לחנה בנפשי ובנפשנו, בנפש הקבוצה.

ארבע השורות שכתבה לאחרונה – הן בעיני כווידוי חייה. נראה לי, שבהן היא מבטאה את תמצית מאווייה עד תומם, עד הדרגה העליונה שאפשר להגיע אליה בהגשמת מטרת-חיים, ציווי-חיים.

עלעלתי קצת במה שהשאירה לנו. והנימה שעוברת בכל דבריה היא: איך לתת את עצמה עד תום, איך למלא את שליחותה האישית בשלמות הרבה ביותר. ואני סבור, שאנחנו כולנו זוכרים את התום המיוחד שנאצל מדמותה של חנה. נדמה לי, שהוא אשר רכש את כבוד כולנו אליה. הדבר הזה, נראה לי, מבוטא במילים הפשוטות של שירה האחרון. אודה: כאשר שמעתין לראשונה, הן לא עשו עלי רושם מיוחד. סגנון מוזר. - "אשרי הלבבות, אשר ידעו לחדול בכבוד". יש הרבה עוז, הרבה אומץ בכתיבת מילים כאלו. וחנה הוכיחה את האומץ הזה. היא הגשימה.

מה ששמעת מחבריה לשליחות - שמעתי מפי שלישי ורביעי. אבל אני סבור, שכאשר מסופר על עמידתה הגאה ועל זקיפות קומתה, על הכבוד אשר ידעה לרכוש גם אצל מעניה, - הרי מסתבר לי הדבר ונראה לי טבעי, אינו נראה לי כהגזמה לתפארת התיאור.

אני זוכר את הגבתה של חנה על אסיפת-האזכרה הראשונה שערכנו פה, בקיסריה, עם בוא הידיעה על השמדת היהודים בפולניה. נדמה לי, שהביטוי אז, באותה האסיפה, היה קשה, היה מגומגם. כי עוד לא נקלטו הדברים בכל עומקם, עוד לא נתפשו. **ונדמה לי, שחנה היתה אז היחידה, באסיפה זו, אשר שאלה את השאלה, שאנחנו במשך הרבה זמן חיפשנו עליה את התשובה: "איפה הגנתם העצמית של חללי הטבח? מדוע איננו שומעים על שום גילוי של התקוממות יהודים בפני טבח איום זה?!" וחנה היתה עקבית בשאלתה.**

יש עוד דבר שמציין את אופייה של חנה. נכון שאנחנו לא הכרנו אותה במה שהתרחש בקרבה. אבל, נדמה לי, שבדברים אחדים, בדברים היסודיים שבה – הכרנוה. ואחד מהם, אולי המציין אותה ביותר, - **זאת יכולתה המיוחדת למזג את גורל הפרט עם גורל האומה, הרגשת האחידות והזהות בין גורל אישי וגורלה של אומה שלמה.** זהו הדבר, שאנחנו בשנים האלו כל כך לקינו בחסרוננו ושגילוינו בתנועה החלוצית בגולה נתן לנו כל כך הרבה כוח להמשיך. ולא יפלא, שפגישתה עם מציאות ארצישראלית הביאה אותה אל בין ראשוני הלוחמים. חנה לא יכלה אחרת. **תחושתה לעיקר ולראשון במעלה – היא שהובילה אותה, היא שהותותה לה את דרכה.**

ושאלתי את עצמי: האם הפיכת דמותה של חנה לסמל, האם אין זה גוזל ממנה את האישי, האנושי, הקרוב לנו? ואיך ניתן לאדם שחי בתוכנו, שחי איתנו, שעשה את כל מה שעשה לא ברוח הקודש, לא איזה דברים שאיננו יכולים לתפוש בתחושותינו, אלא מתוך חיינו, אלא מתוך המציאות שלנו, איך ניתם לאדם כזה להיקרע מתוכנו ולהיפך לדמות, כאילו, מנותקת מאיתנו, על ידי היותו לסמל?

אולם עלינו להבין שכוחה של חנה היה ביכולתה זו, ביכולת של מיזוג והכרת הזהות בין גורלה האישי ותפקידה ההיסטורי. ואת אשר עשתה - עשתה כשליחת תנועה שחבריה חיים פה את חייהם. מתוך חייה יום-יום בארץ היא שאבה את כוחה, מתוך מגעה עם האנשים פה, עם חברים פה למרות שנכון הוא, שלא היו לה קשרים אישיים חזקים בתוכנו.

אל ימושו פשטותה וגודל נפשה מתוכנו! נדע לחתום את דמותה עמוק-עמוק בנפשנו, למען תעמוד לנו בשעות צרה.

מוגלי

מתוך יומנה של חנה סנש:

"... אני רוצה להגיד לעצמי משהו לדרך, דבר שאזכור אותו ברגעים קשים ושחשבתי ואמרתי לפני כניסתי (לקיבוץ) - חשוב לדעת שהיסוד הרעיוני של הקיבוץ - חברה סוציאליסטית בונה בארץ - נכון הוא ובמציאות יש לחפש דרכים להגשימו למרות כל הקשיים. הרעיונות יפים על הניר ובספר אבל קשה לקיים אותם בחיים. אין ללכת אחרי רעיון כתוב בעיניים עצומות ולשכוח ביןתיים שהרעיון הוא למען האדם, למען כל פרט, ושתפקידו העיקרי של הקיבוץ הוא לתת סיפוק לחיי חבריו. כי אין איש יכול להתקיים זמן ממושך בתור אמצעי למטרה, הוא ירגיש סיפוק רק אם הוא עצמו יצעד לקראת המטרה".

קריית חיים, 7.10.1941

אֵלֶּיךָ אֱלֹהֵי יְהוָה
אֵלֵּינוּ אֱלֹהֵי יְהוָה
אֵלֵּינוּ אֱלֹהֵי יְהוָה
אֵלֵּינוּ אֱלֹהֵי יְהוָה

בְּחַפְזוֹ נִקְרָא
לִפְנֵי יְהוָה
וּבְחַפְזוֹ נִקְרָא
לִפְנֵי יְהוָה

יְהוָה יִשְׁמַע
וַיִּשְׁמָע
וַיִּשְׁמָע
וַיִּשְׁמָע

סָבִיב לְפָנָיו

לקטנו פרחים
לקטנו פרחים בשדות , בהרים
נשמנו רוחות חדשות של אביב.
נשטפנו בלהט קרניה של שמש
בארץ מולדת, בבית חביב.

אנחנו הולכים אל אחים בנכר
בסבל החורף, בחושך וכפור.
ללבנו יביא את בשורת האביב,
שפתנו תרן את הזמור לאור.

ראשית מרץ, 1944

בדרך
קול קרא והלכתי,
הלכתי כי קרא הקול.
הלכתי לבל אפול,
אך על פרשת דרכים
סתמתי אזני בלובן הקר
ובכיתי כי אבדתי דבר.

קיסריה, 12.1942

הליכה לקיסריה
אלי, שלא יגמר לעולם
החול והים,
רשוש של המים,
ברק השמים,
תפלת האדם.

קיסריה, 24.11.1942

א. ג. ז. מ.
א. ג. ז. מ.
כ. ג. ז. מ.
ה. ג. ז. מ.
1944, קי.

בית
חנה סנוש

Anna Szenes house

